

ΑΙΓΙΝΗΤΕΙΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
Βασ. Σοφίας 74 – 115 28 Αθήνα

Τηλ.: 210 7289404-6
Fax : 210 7216474
Email : aneurology@med.uoa. gr

Αθήνα 30-3-2020

Covid-19 και ασθενείς με νευρομυϊκές νόσους:
Θέσεις και οδηγίες της World Muscle Society

Οι νευρομυϊκές νόσοι περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα διαγνώσεων με ποικίλο επίπεδο αναπηρίας ακόμα και σε ασθενείς με την ίδια νόσο, γεγονός που καθιστά δύσκολη την παροχή γενικών οδηγιών. Οι ακόλουθες οδηγίες ισχύουν για τις περισσότερες νευρομυϊκές νόσους και είναι σχεδιασμένες για ασθενείς, φροντιστές, γενικούς νευρολόγους και οποιονδήποτε παρέχει φροντίδα σε αυτούς τους ασθενείς. Σημειώνεται ότι η World Muscle Society (WMS) επικαιροποιεί τις οδηγίες κάθε 3 ημέρες.

1. Είναι οι πάσχοντες από νευρομυϊκές νόσους, ασθενείς αυξημένου κινδύνου;

Εθνικές νευρολογικές εταιρείες και διεθνή δίκτυα για νευρομυϊκές νόσους (Ενωση Βρετανών Νευρολόγων, ERN-NMD κ.α.) δημιούργησαν κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με την επίπτωση του Covid-19 στις νευρολογικές διαταραχές. Στις οδηγίες αυτές καθορίζεται η πιθανότητα βαρειάς νόσησης από τον Covid-19 ως υψηλή ή σχετικά υψηλή σε όλους τους πάσχοντες από νευρομυϊκή νόσο, με την εξαίρεση εκείνων που πάσχουν από ήπιες μορφές. Χαρακτηριστικά που σχετίζονται με πολύ υψηλό κίνδυνο για σοβαρή νόσηση είναι:

- Μυϊκή αδυναμία των αναπνευστικών μυών ή/και του διαφράγματος με αποτέλεσμα αναπνευστικούς όγκους μικρότερους του 60% των προβλεπομένων (FVC<60%), ιδίως σε ασθενείς με συνυπάρχουσα κυφοσκολίωση
- Χρήση αναπνευστικής συσκευής μέσω μάσκας ή τραχειοστομίας
- Αδύναμος βήχας και αδυναμία απέκκρισης εκκρίσεων λόγω αδυναμίας οροφάρυγγα
- Καρδιακή συμμετοχή και/ή χρήση αγωγής για καρδιακή νόσο
- Κίνδυνος για αποδιοργάνωση σε έδαφος πυρετού, αφυδάτωσης ή λοίμωξης
- Κίνδυνος ραβδομύλωσης σε έδαφος πυρετού, αφυδάτωσης ή λοίμωξης
- Διαβήτης ή παχυσαρκία
- Ασθενείς που λαμβάνουν στεροειδή ή ανοσοκατασταλτική αγωγή

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
Ιατρική Σχολή
Α΄ Νευρολογική Κλινική
Διευθυντής: Καθηγητής Λεωνίδας Στεφανής

2. Τι πρέπει να κάνουν οι ασθενείς με νευρομυϊκή νόσο για να αποφύγουν τη μόλυνση;

Οι ασθενείς, οι φροντιστές και το ιατρικό και παραϊατρικό προσωπικό οφείλουν να ακολουθούν τις οδηγίες του ΕΟΔΥ για την αποφυγή μόλυνσης. Ειδικότερα για τους ασθενείς με νευρομυϊκή νόσο:

- Για ασθενείς υψηλού κινδύνου, όπως αυτοί ορίστηκαν στην παράγραφο 1, συστήνεται απομόνωση
- Συστήνεται οι ασθενείς να εργάζονται ει δυνατό από το σπίτι
- Συστήνεται η αποφυγή της πολυκοσμίας, καθώς και των μη αναγκαίων επισκέψεων
- Οι φροντιστές πρέπει να μένουν στο σπίτι όσο αυτό είναι δυνατό. Φροντιστές που κάνουν απαραίτητες για τη φροντίδα του ασθενούς επισκέψεις πρέπει να φορούν μάσκες και να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που υποδεικνύει ο ΕΟΔΥ
- Οι συνεδρίες φυσικοθεραπείας πρέπει να αναβάλλονται. Οι φυσικοθεραπευτές πρέπει να δίνουν τις κατάλληλες οδηγίες για κατ'οίκον ασκήσεις από απόσταση (μέσω τηλεφώνου, skype κτλ)
- Πρέπει να υπάρχει πρόνοια για τυχόν απρόοπτα, όπως π.χ. ασθένεια, νοσηλεία ή καραντίνα του φροντιστή. Ο κύριος φροντιστής πρέπει να έχει γνώση της κατάστασης όλων όσων ασχολούνται με τον ασθενή. Πρέπει να υπάρχει σχέδιο για αντιμετώπιση των αναγκών του ασθενούς χωρίς να είναι απαραίτητο να καταφύγει σε νοσηλευτικό ίδρυμα.
-

3. Τι επιπτώσεις έχει ο κίνδυνος της λοίμωξης με Covid-12 για τις θεραπείες που λαμβάνουν οι ασθενείς με νευρομυϊκή νόσο;

- Οι ασθενείς πρέπει να έχουν επαρκές απόθεμα φαρμάκων και αναλώσιμων υλικών (π.χ. αναλώσιμα αναπνευστήρα) για περίοδο παρατεταμένης απομόνωσης
- Οι ασθενείς και οι φροντιστές πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τυχόν επείγουσες καταστάσεις που μπορεί να προκύψουν συνεπεία της πάθησής τους
- Τυχόν φαρμακευτική αγωγή ή/και αναλώσιμα πρέπει να προμηθεύονται μέσω online ή τηλεφωνικών συστημάτων παραγγελιών
- Οι ασθενείς με μυϊκή δυστροφία Duchenne υπό αγωγή με κορτικοστεροειδή πρέπει να συνεχίσουν την αγωγή τους. Σημειώνεται ότι τα κορτικοστεροειδή δεν πρέπει να διακόπτονται ποτέ απότομα

Α΄ Νευρολογική Κλινική

Διευθυντής: Καθηγητής Λεωνίδας Στεφανής

- Η ανοσοκατασταλτική αγωγή σε ασθενείς με φλεγμονώδεις μυϊκές παθήσεις δεν πρέπει να διακόπτεται εκτός και αν συντρέχουν ειδικές συνθήκες και πάντα σε συνεννόηση με νευρολόγο εξειδικευμένο στα νευρομυϊκά νοσήματα
- Η απομόνωση ενδέχεται να επηρεάσει ενδονοσοκομειακές αγωγές (π.χ. Nusinersen/Spinraza, αλγλουκοσιδάση άλφα/Myozyme, ενδοφλέβια γ-σφαιρίνη, rituximab, θεραπείες σχετιζόμενες με κλινικές μελέτες). Οι αγωγές αυτές καλό θα είναι να μη διακοπούν. Όπου είναι δυνατόν, προγράμματα κατ' οίκον χορήγησης θα πρέπει να καθιερωθούν. Οι ενδοφλέβια γ-σφαιρίνη όπου αυτό είναι δυνατό μπορεί να αντικατασταθεί με υποδόριες εγχύσεις. Ασθενείς που συμμετέχουν σε κλινικές μελέτες πρέπει να έλθουν σε επαφή με το προσωπικό της μελέτης.

•

4. Τι πρέπει να γίνει για τους ασθενείς που είναι σε κατ' οίκον αναπνευστική υποστήριξη;

- Πρέπει να υπάρχει δυνατότητα συνεχούς επικοινωνίας με το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης και το θεράποντα πνευμονολόγο
- Το κέντρο εμπειρογνωμοσύνης πρέπει να επικοινωνεί τακτικά με τους ασθενείς που βρίσκονται υπό κατ' οίκον αναπνευστική υποστήριξη

•

5. Οι θεραπείες που χρησιμοποιούνται για τον Covid-19 επηρεάζουν μία νευρομυϊκή νόσο;

- Πολλές ειδικές θεραπείες για τον Covid-19 μπορεί να επηρεάσουν τη νευρομυϊκή λειτουργία: π.χ. η χλωροκίνη και η αζιθρομυκίνη δεν είναι ασφαλείς στη μυασθενία gravis και πρέπει να δίδονται υπό στενή ιατρική παρακολούθηση και όταν υπάρχει διαθέσιμη δυνατότητα μηχανικής υποστήριξης της αναπνευστικής λειτουργίας
- Διάφορες αγωγές είναι δυνατό να επηρεάσουν ορισμένες νευρομυϊκές νόσους (ιδίως μεταβολικές και μιτοχονδριακές μυοπάθειες, μυοτονικές νοσους, νόσους με διαταραχή της νευρομυϊκής σύναψης), ενώ ανατομικές ιδιαιτερότητες των ασθενών μπορεί να επηρεάσουν τη δυνατότητα για ειδικές θεραπευτικές παρεμβάσεις (π.χ. παρατεταμένος αερισμός σε πρηνή θέση)

Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
Ιατρική Σχολή
Α΄ Νευρολογική Κλινική
Διευθυντής: Καθηγητής Λεωνίδας Στεφανής

- Πειραματικές θεραπείες για τον Covid-19 που παρέχονται «παρηγορητικά», εκτός κλινικών μελετών, θα πρέπει να δίδονται σε συνεννόηση με τον εξειδικευμένο νευρολόγο που παρακολουθεί τον ασθενή

•

6. Ποιες υπηρεσίες πρέπει να παρέχει ένα κέντρο εμπειρογνωμοσύνης για νευρομυϊκά νοσήματα;

- Δυνατότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας με εξειδικευμένο προσωπικό (ιατροί, νοσηλευτές, φυσικοθεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α.)
- Δυνατότητα συνέχισης της τακτικής νευρολογικής παρακολούθησης μέσω συστημάτων τηλεϊατρικής, skype κ.α.
- Προγραμματισμό για συνέχιση ενδονοσοκομειακών θεραπειών με την μικρότερη δυνατή αναστάτωση
- Προγραμματισμό ώστε να είναι δυνατή η επείγουσα αναπνευστική υποστήριξη των ασθενών με νευρομυϊκή νόσο αν αυτό καταστεί αναγκαίο
- Δυνατότητα επικοινωνίας των εξειδικευμένου προσωπικού του κέντρου εμπειρογνωμοσύνης με το προσωπικό των επειγόντων περιστατικών και των μονάδων εντατικής θεραπείας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Κωστής Παπαδόπουλος, Νευρολόγος εξειδικευμένος σε Νευρομυϊκά Νοσήματα

Περαιτέρω πληροφορίες

<https://www.theabn.org/page/COVID-19>

<https://neuromuscularnetwork.ca/news/covid-19-and-neuromuscular-patients-la-covid-19-et-les-patients-neuromusculaires/>

<https://www.youtube.com/watch?v=3DKEErV8alA&feature=youtu.be>

<http://www.eamda.eu/2020/03/19/coronavirus-covid-19-information-for-people-with-nmd/>

[https://www.gov.uk/government/publications/guidance-on-shielding-and-protecting-\](https://www.gov.uk/government/publications/guidance-on-shielding-and-protecting-extremely-vulnerable-persons-from-covid-19/guidance-on-shielding-and-protecting-extremely-vulnerable-persons-from-covid-19)

[extremely-vulnerable-persons-from-covid-19/guidance-on-shielding-and-protecting-extremely-vulnerable-persons-from-covid-19](https://www.gov.uk/government/publications/guidance-on-shielding-and-protecting-extremely-vulnerable-persons-from-covid-19/guidance-on-shielding-and-protecting-extremely-vulnerable-persons-from-covid-19)

<https://ern-euro-nmd.eu/>

European Neuromuscular Centre website: www.enmc.org